

## **Divi Thomae Aqvinatis Doctoris Angelici Opera Omnia**

Summa diligentia ad exemplar Romanæ Impreßionis restituta  
Complectens Quæstiones, Qvæ Dispvtatæ Dicvntvr, & Quæstiones  
Quodlibetales, siue Placitorum eiusdem S. Thomæ

**Thomas <von Aquin, Heiliger>**

**Venetiis, 1593**

Vtrum formæ per quas angeli cognoscunt res materiales sint innatæ, vel a  
rebus acceptæ.

---

[urn:nbn:de:hbz:466:1-72780](#)

## QVÆST. VIII. DE COGNIT. ANGEL. ART. IX.

modorum: vel ita quod vnu sit causa alterius. vel ita quod ambo ab una causa causentur, que eandem formam vnuq; imprimit: & secundum hoc diuersimode ponimus angelos materialia cognoscere ab eo quod Philosophi posuerunt. Nos n. non ponimus angelos esse causas materialium rerum: sed Deum creatorum omnium visibilium, & inuisibilium, & ideo non potest in angelo esse similitudo naturalium rerum, nisi ab eo qui est materialium rerum causa. Omne autem quod aliquid habet, non a seipso, sed ab altero, est ei præter essentiam suam: & per hunc modum probat Anic. quod esse cuiuslibet rei præter primum ens est aliquid præter essentiam ipsius, quia omnia ab alio esse habent. Vnde oportet quod similitudines rerum materialium in angelo existentes, sint aliud ab essentia ipsius imprese in ipsum a Deo. Rationes n. rerum materialium in mente divina sunt quidem lux, & vita: vita quidem sunt, in quantum procedunt ad rerum constitutionem in esse, sicut forma artis procedit in artificatum: lux vero sunt, in quantum eadem impressiones quasdam efficiunt sibi similes in membris angelorum. Philosophi autem posuerunt rerum materialium esse angelos creatores. Et tamen secundum eorum positionem adhuc oportet, quod res materiales non per essentiam suam, sed per formas superadditas cognoscatur. Similitudines enim effectuum non sunt in causa nisi per modum, quo in ea est virtus ad producendum effectum, ut habetur in libro de Causis. Intelligentia autem nota dat esse rebus inferioribus nisi per virtutem diuinam, qua est in ipsa, vnde hanc eius operationem dicit diuinam. Et sic haec virtus est ei non ex principiis essentiae sua prodicens, sed ab alio accepta: & sic huiusmodi virtus est ei præter essentiam suam: vnde & similitudines materialium rerum si ponantur eius effectus, erunt preter essentiam ipsius Angeli. Et sic patet quocumque modo ponatur, quod Angelus non cognoscit res materiales per essentiam suam, sed per earum formas apud se existentes.

AD PRIMUM ergo dicendum, quod exemplarum proprietatis accipiat importat causalitatem respectu exemplariorum, quia exemplarum est, ad cuius imitationem fit aliud, vnde & Dionysius ibidem sententia Clematis improbat volens exemplaria rerum dictationes in Deo existentes. Situm exemplar large dicatur omne illud quod aliquis modo ab alio representatur, sicut etiam Angelorum essentia possunt dici exemplaria materialium rerum. Sed sicut essentia diuina est proprium exemplar vniuersi, scilicet ratione idem cuius, quia apud se habet, ita & essentia Angeli est propria similitudo rei materialis secundum formam quam habet apud se, quamvis ista forma non sit idem quod essentia: sicut erat idea in Deo.

AD SECUNDUM dicendum, quod essentia diuina est infinita, vnde non determinatur ad aliquod genus, sed colligit in se perfectiones omnium generum. Ut dicit Dion. vi. cap. de Divinis nominibus, & Philosophus, & Comm. eius in 5. Metaph. & ita potest esse per seipsum propria rerum omnium similitudo, & si per ipsam possunt omnia pfecte cognosci. Essentia autem Angeli est determinata ad aliquod genus. Vnde non habet in se vnde sit similitudo materialium omnium, nisi ei aliud supradicatur, quo res in propria natura cognoscatur.

AD TERTIUM dicendum, quod intellectu agente non cognoscunt oia quasi similitudine sufficiente ad cognoscendum oia, eo quod non est actus oium formarum intelligibilium, inquantu est hec vel illa,

forma, sed inquantu solum sunt intelligibilias per intellectu agentem dicuntur cognosci oia, sicut per principium cognitionis actuum.

AD QUARTVM dicendum, quod Angelus cognoscit res non per species particulares neque vniuersales eo modo quo formæ vniuersales sunt, quæ à sensibus abstracte sunt: sed eo modo quo sunt vniuersalia & particulae similitudines, vt infra melius apparet.

AD QUINTVM dicendum, quod lux corporalis si scipsum cognoscet, non propter hoc oculi colores determinate cognoscet, sed cognoscere eos solum inquantu sunt visibiles, alias etiam oculus videndo lucem, omnes colores videtur, quod est manifeste falsum.

AD SEXTVM dicendum, quod intellectus Angelus, quantum ad hoc est medium inter intellectu diuinum & humanum, quod res alias cognoscit per formam essentia superadditas, in quo deficit ab intellectu diuino, se autem cognoscit per essentiam, in quo excedit intellectum humanum.

AD SEPTIMVM dicendum, quod auctoritas Dionisii non est intelligenda quod ita virtus, & natura angelicæ sit medium quo angelus alia cognoscit, sed quia modus cognitionis angelicæ sequitur proprietatem naturæ, & virtutis ipsius, non a proprietate naturæ rerum cognitarum, quod patet ex hoc, quia immaterialiter cognoscit materialia, & sensibilia sine sensu.

AD OCTAVVM dicendum, quod speculum materiali si scipsum cognoscet, nullo modo essentiam suam cognoscendo cognoscet res alias, nisi quantum tenus cognoscet formas retinaculas in ipso, nec differet virtus forma illa essentia accepta a rebus vel naturaliter indita.

AD NONVM dicendum, quod potentia cognitionis angelicæ ordinatur ad nobiliorem alium quantum naturalis rei materialis, vnde quantum pluribus administrabilis, indiget, nihilominus potior, & dignior remanet.

AD X. Dicendum, quod cognoscens non se habet ad cognoscibile sicut comburiens ad combustibile, quorum unum est agens, & alterum partem. sed cognoscens, & cognoscibile se habent, vnde principium cognitionis, inquantu ex cognoscibili, & cognoscente fit aliquo modo cogniti, & ex praedictis patet, & ideo ratio non sequitur.

ARTICVLVS IX.  
Vtrum forma, per quas angelicæ cognoscant res materialia sint innata, vel a rebus accepta.

NON queritur, vtrum forma, per quas angelicæ cognoscunt res materialia, sint innata, vel a rebus accepta. Et vtrum quod non sint innata. In hoc enim differt scientia speculativa a practica, qd propterea est ad res, speculativa a reb. sed angelicæ habent de reb. materialib. scientiam practicam, non sint earum factores, vnde Damascenus, sed speculativa tantum, ergo scientia eorum est accepta, & non per species innatas.

¶ Prat. Ephes. 3. df. Vt innoescat principiob. &c. vnde accipit Hieron. quod angelis in gloriam incarnationis didicerunt ab Apostolo, id scientia, quæ per species innatas non est ab aliis acquisita. ergo non est p species innatas scientia angelorum. ¶ 3. Prat. Species innatae angelis equaliter, id habent ad praescientiam, & futuram: scientia autem angelorum non se habet aequaliter ad utraque, cuicunque praescientia, ignorare autem futura, ergo angelorum scientia non est per species innatas.

Prat.

L. 3. meta. in  
princ.

In prop. 12.  
tom. 3. inter  
opera Arith.

Ecclesiastico  
in arg.

2. 5. pulchrum  
et rursum, &  
Philol. lib. 5.  
pac. cap. 1. con-  
ment. 2. 1.

**¶4** Præt. Angeli rerum cognitionem distingueantur habent: sed cognitio distingueatur de rebus haberi non potest, nisi per hoc, quod est distinctionis principium, cum sit idem principium essendi, & cognoscendi principium aurea distinctionis rerum materialium sunt formæ que sunt in eis. ergo oportet, quod scientia angelorum de rebus naturalibus sit per formas a rebus acceptas.

**¶5** Præt. Ea, q̄ sunt rationata, vel naturaliter insunt, semper eodem modo se habent: sed scientia angelorum non semper eodem modo se habet, quia nūc quedam sciunt, quæ prius nec erunt, vnde secundum Diony. à scientia aliqui eorum purgantur. ergo scientia eorum non est per formas innatas. ¶6

**¶6** Præt. Formæ, quæ sunt in angelis, sunt vnitæ sicut: led vnitæ ræle nihil est aut posterius, vt dicitur in aliis. ergo formæ illæ, vel nihil sunt, vel sunt rebus posterioribus velut a rebus accepta.

**¶7** Præt. Nihil cognoscitur nisi secundum quod est in cognoscente. si ergo angelus cognoscit res materiales, oportet quod ipsæ res materiales in intellectu sicut per formas ab eis in intellectu angelii impreffas.

**¶8** Præt. Lumen intelligibile in angelis est efficacius quā alia humana: sed per lumen intellectus agentis in nobis abstrahitur species à phantasme tibergo & multo magis intellectus angelii potest formas alias a rebus sensibiliibus abstrahere.

**¶9** Præt. Quod pōt virtus inferior, pōt & superior: sed anima nostra, q̄ est angelis inferior, pōt seipsum conformare reb. formando in se aliquas formis, neq; ei innatae sunt, neq; a reb. accep- te, scilicet imaginatio ratio formisphantasmis in multis autem quem nunquam vidit, ergo multo fortius angelus potest ad presentiam rerum seipsum rebus conformare, & hoc modo res cognoscere, & sic non oportet quod per species innatas res materiales cognoscatur, sed per eas quas f. c. caput i.e.

In contrarium est, quod dicit Diony. 8. cap. de Diu. nom. quod angelii non colligunt cognitionem ex sensibiliibus, vel sensibus, aut ex rebus diversis sensibiliibus. ergo non cognoscunt per formas a rebus acceptas.

**¶2** Præt. Angelii magis excedunt corpora omnia, quam corpora superiora excedant in inferiora: sed corpora superiora propter sui nobilitatem non recipiunt aliquam impressionem a corporibus inferioribus. ergo multo minus intellectus angelici aliquas formas a corporibus rebus accipiunt, quibus intelligunt.

**RESPON.** Dicendum, q̄ supposito quod angelii non cognoscant res materiales p. suā essentiā, sed per aliquas formas, de formis illis est triplex opinio. Quidam enim dicunt, quod forma illæ per quas angelii cognoscunt, sunt a reb. materialibus accepta. Sed hoc esse non potest. Intellectus enim, qui recipit formas aliquas a reb. dupliciter se habet ad res, vt agens. & vt patiens, largo modo actione, & pallione acceptis forma enim, q̄ sunt in rebus materialibus, aut in sensib. vel in phantasmati, cum non sint omnino a materia deputata, non sunt intelligibles actus, sed in potentia tantum, & ideo requiriunt quod per actionem intellectus efficiatur actu intelligibilis, & hæc est necessitas ponendi intellectus agentis in nobis: formis autem intelligibilibus, non per eas res intelligimus, nisi forme illæ intellectui vnitentur, vt sic intelligens, & intellectus sunt vnu, & ita oportet quod intellectus formas hinc recipiat, & sic a reb. quodammodo

A patitur, prout s. omne recipere, pati quoddam est. Si cur aut̄ forma comparatur ad materiam, ut actus ad potentiam, ita agens ad patientem, cū vnu quodque agat inquantum actu, patiat vero inquantum est potentia. Et quia actus proprius propriæ potentiam respicit, ideo, & proprio agenti fidetur determinatum patiens & eodem, sicut le haber de forma, & de materia. vnde oportet quod ages, & patiens sint unius generis, cū potentia, & actus vnu quodque genus entis diuidant non. n. alibi patitur a dulci nisi per accidentem, sed a nigro tantum. Res aut̄ materiales, & intelligibles sunt oīno diuerfari generū. Ea enim, quæ non cōcitant in materia, nō cōcitant in genere, vt patet per Philos. 5. Metaph. & in 10. vnde nō potest esse quod res materiales immediate patiatur ab intellectu, aut agant in ipsum. Et ideo in nobis prouidit naturæ conditor sensitivæ potentias, in quib. forme sunt medio modo inter modum intelligibilem, & modum materialē. Cōuenient siquidem cū formis intelligibiliib. inquantum sunt formæ sine materia, cū materialib. vero formis, inquantum nō dū sunt à conditionib. materiae denudatae. Et ideo potest esse actio, & passio sive modus inter res materiales, & potencias sensitivæ, & similiter inter has & inter intellectu. vnde si angeli intellectus a reb. materialibus formas aliquas acciperet, oportet habere angelū potentias sensitivæ, & ita habere corpus naturaliter sibi vnu. vnde eiusdem loīe esse vi angelos esse animalia, vt quidam Platonici posuerū, & eos a reb. materialibus formas accipere quod auctoritati sanctorū, & recte rationi reputat. Et ideo alii dicunt, quod angelus nō acquirit formas, quib. cognoscat accipiendo, neq; tamē intelligit per formas innatas, sed quod in potentia eius est conformare essentiā suā culibet rei apud eius plenitatem. Et ex talis cōformitate dicit sequi rei cognitionem. Sed hoc iterum nihil esse vī. Non. n. pōt aliquid alteri conformari nisi ē in quod forma ei apud ipsum sit: nec pōt dici, quod ipsa essentia angelii eo faciente fiat forma rei materialis, quia esse essentia eius est semper vnu rationis. vnde oportet, quod illa forma, quæ se rei conformat, sit ad ipsam essentiam, & quod fuerit primo potentia in ipso angelio. Non. n. conformaret se, nisi prius conformabilis esset. Nihil aut̄ reducitur de potentia in actu, nisi per id quod est actu. vnde oportet apud angelum p̄existere alias formas, sive quas essent potens se reducere de potentia conformabilitatis in actu conformatio: sicut videmus, q̄ imaginatio nostra format nouā specie, vt mons aurei, ex specie, quas apud se prius habebat, s. motus, & sura, & similiiter intellectus ex formis generis, & differentiæ format definitionem speciei. vnde oportet redire in hoc, quod aliqua forma pre existant in angelo, & has oportet esse, vel acceptas a rebus, vel innatas. Et ideo dicendum vī, secundum quod tota opinio dicit, quæ cōcioit est, & verior, quod angelii res materiales per formas innatas cognoscunt. Sicut enim ex rationibus eternis in mente diuina existentibus procedunt formæ materiales ad rerum substantiam, ita procedunt à Deo formæ rerum omnium in mentes angelicas ad rerum cognitionem, vt sic intellectus angelii nostrum intellectum excedat, sicut res formatæ excedit materiam informem. vnde intellectus noīter cōparatur tabula, in qua nihil est scriptum. Intellectus autem angelii tabula depicta vel speculo, in quo rerum rationes resplendent.

**AD PRIMUM** ergo dicendum, quod differen-

## QVÆST. VIII. DE COGNIT. ANGEL. ART. X.

**A medio il-**  
**bis.**

**C. 19. t. 3.**

**Ibidem loco**  
**erato in ar-**  
**gum.**

**ar 13. huies**  
**quæst.**

**In corp. ar.**

**F** **prehensione existens respectu artificialium nō est posterius, sed prius, quia per formas artis vniuersales apud nos exsistentes artificialia producimus, & similiter per rationes eternas Deus producit creaturas quibus effluunt formæ in intellectu angelico: unde non sequitur quod formæ intellectus angelici sint posteriores rebus: sed quod sint posteriores rationibus aeternis.**

**AD SECVNDVM dicendum, q[uod] mysterium incarnationis, primo est scitum ab angelis quam ab hominibus, unde & homines de ipso per angelos sunt edociti, ut dicit Dion. c. 4. celestis Hieron. Ipsi enim incarnationis mysterium mundo absconditum a saeculis cognovérunt, & per angelorum ecclesiam, quæ est in celéstibus, principibus, & potestatibus, huius mundi prædictum mysterium innovit, ut exponit Aug. s. super Gen. ad literam. Et quod ibi dicuntur de ecclesia, referendum est ad ecclesiæ angelorum, ut Aug. exponit s. super Gen. ad literam, quamvis Hieron. contrarium dicere videatur. Sed tamen verba eius non sunt hoc modo intelligenda quod angelii ab hominibus scientiam acquirant, sed quia Apostolis prædicantibus res iam completas quæ fuerant prius per prophetas prædictæ angeli plenus cognoverunt, sicut plenus sciunt præsentia quam futura, ut infra patebit.**

**AD TERTIUM dicendum, q[uod] angelii quamvis futura nō cognoscant aliqua, quæ tamen dum sunt praesentia, sciunt, non tam sequitur ex hoc quod species alias a rebus accipiant, per quas cognoscunt: cum enim cognitionis fiat per assimilationem cognoscens ad cognitionem, hoc modo contingit nouam cognitionem de aliquo accipere, quomodo contingit de novo aliquid alicui assimilari: qd quidem contingit dupliciter. Vno modo per motum suum. Alio modo per motum alterius ad formam, quam ipse iam habet. Et similiter, alius incipit de novo aliquid cognoscere. Vno modo ex hoc quod cognoscens de novo accipit formam cogniti, sicut in nobis accidit. Alio modo per hoc, quod cognitionem de novo peruenit ad formam q[uod] est in cognoscente. Et hoc modo angelii de novo cognoscunt presentia que prius fuerunt futura, ut puta si aliqd nondum erat homo, ei nō assimilatur intellectus angelicus per formam hominis quā habet apud se: sed cum hoc incipit esse homo secundum eadē formā incipit intellectus angelicus sibi assimilari sine aliqua mutatione facta circa ipsum.**

**AD QVARTVM dicendum, q[uod] sicut in intellectu nō est ipsa forma quae res existit, sed similitudo eius, ita distincta cognitionis aliquarū rerum nō requirit ut apud cognoscētum sint ipsa distinctiones principia, sed sufficit quod apud ipsum sint corū similitudines, nec differt vnde cuncti illæ similitudines accipiunt quantum ad cognitionem distinctionem.**

**AD QVINTVM dicendum, q[uod] intellectus angelii sine hoc quod acquirat notias formas inelligibiles, potest aliquid de novo intelligere dupliciter. Vno modo per hoc quod aliquid de novo assimilatur illis formis, ut iam dictum est. Alio modo per hoc, quod intellectus confortatur aliquo fortiori lumine, ad plures cognitiones ex eisdem formis elicendas, sicut ex eisdem formis in phantasie existentibus superuenient lumine prophetiae aliqua cognitionis accipitur, quæ accipi non poterat per lumen naturale intellectus agentis.**

**AD SEXTVM dicendum, quod verbum Philosophi est intelligentum de vniuersali, secundum q[uod] est in comprehensione nostra, qua comprehendimus res naturales: hoc enim est a rebus naturalibus acceptum. Sed vniuersale etiam in nostra com-**

**F** **prehensione existens respectu artificialium nō est posterius, sed prius, quia per formas artis vniuersales apud nos exsistentes artificialia producimus, & similiter per rationes eternas Deus producit creaturas quibus effluunt formæ in intellectu angelico: unde non sequitur quod formæ intellectus angelici sint posteriores rebus: sed quod sint posteriores rationibus aeternis.**

**AD SEPTIMVM dicendum, q[uod] cognitionem est in cognoscēte similiiter: sive cogniti forma in cognoscēte existens sit a cognito accepta, sive non, & ideo ratio non est ad propositum.**

**AD OCTAVVM dicendum, q[uod] non est proprium inter lumen intellectus angelici, & res sensibiles vel per lumen prædictum efficiantur actu intelligibles, ut ex prædictis patet, & ideo ratio non sequitur.**

**AD NONVM dicendum, q[uod] anima nō formar in ipsa alias formas nisi aliquibus formis p[ro]p[ri]atis in ipsa: & iō v[er]o ex dictis patet, non cogitatio.**

**A R T I C U L U S X.**  
**Vtrum angelii superiores habeant cognitionem per magis vniuersales quam inferiores.**

**D** E C I M O queritur, vtrum angelii superiores habeant cognitionem per formas magis vniuersales quam inferiores. Et videtur quod non. Et periorum enim angelorum cognitione perfectior est, quam inferiorum: sed quod cognoscunt auferunt, imperfeciunt cognitionem, quam quod in particuli. ergo superiores angelii nō cognoscunt per formas magis vniuersales.

**¶ 1 Pra.** Si cognitione superiorum est invenit, quam inferiorum: aut hoc est quantum ad operationem, aut quantum ad cognitionem, non quantum ad operationem, quia nō sunt operatores rerum, ut Damase dicit: nec quantum ad cognitionem, quia omnes cognoscunt res naturales, superiores quam inferiores. ergo superiores angelorum cognitione non est magis vniuersalis.

**¶ 2 Pra.** Si cognitione superiorum est invenit, etiam superiores cognoscunt, et tamen per magis vniuersales oportet, quod forma quae est in intellectu superioris, ad plurime extendit, idem non potest esse propria ratio plurimum, ergo angelii superiores non cognoscunt res in proprio natura, & sic imperfectius cognoscunt quam inferiores, quod est absurdum.

**¶ 3 Pra.** Cognitione angelorum est in virtute, & naturam cognoscunt, ut dicit Dion. 7. o de Dianis nomi. sed natura superioris angelii est magis vniuersalis quam natura inferioris. ergo & similiter cognitione: sed cognitione vniuersalis est in potentia, cognitione vero in particulari est actu. ergo superiores angelii cognoscunt res per formas minus vniuersales.

**IN CONTRARIVM,** est quod dicit Dion. 7. o de Dianis nomi. Cherubini, habent scientiam altioriem, & vniuersalem: inferiores autem angelii habent partarem, & subiectam scientiam.

**¶ 4 Pra.** In lib. de Causis dicitur quod intelligentes superiores continent formas magis vniuersales.

**¶ 5 Pra.** Superiores angelii sunt simpliciores, quam inferiores. ergo & formæ in eis sunt simpliciores, ergo & magis vniuersales, quia quod est vniuersale est simplicius.

**RESPON.** Dicendum, q[uod] potentia quae ad modum habet, determinat ad vnu per actum, vnde forma, & actus inueniunt esse principiū unionis: sed potentia inueniunt esse principiū multiplicationis, & divisionis. Et q[uod] efficacia rei in operando est ex his, quod